

Energeetika arengut suunavad kavad ministeeriumide ja Riigikogu tõmbetuules

AEG – veebruar 2003

REIN VESKI
tehnikakandidaat,
TTÜ Põlevkivi Instituudi
vanemteadur

Sissejuhatuseks

Eestis pole vist varem olnud aega, mil üheaegselt on töös nii palju eelnõusid ja eelnõuks pürgivaid energeetikaga seonduvaid dokumente, kui veebruaris 2003. Neist olulisemad on uhiuus *Kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riiklik arengukava aastani 2015 (visiooniga 2030)* ja *Elektrituruseadus*. Viimasega alustati veel kehiva *Energiaseaduse* jupitamist. Teistest uutest riiklikest dokumentidest tuleb juttu jooksvalt allpool.

Kuigi vaatlusalused dokumendid pole lõplikud, on karta, et need ei vabane senistest vastuoludest.

Uute riiklike dokumentidega jätkatakse Eesti ühe kõige olulisema majandusvaldkonna – energeetika reguleerimist, mille mõju teistele majandusvaldkondadele ja riigi majanduspoliitikale on raske üle tähtsustada.

Kui tuua võrdluseks liikluse regu-

leerimine, kus valgusfooride või liikluspolitsei ülesanne on liikluses osalejate häireteta liiklemise tagamine olukorras, kus osalejad teavad, kuhu nad tahavad välja jõuda, siis majanduspoliitika suunamise riiklik reguleerimine sisaldab hoobasid, mille kaudu on riigi huvid kaitstud.

Esimesel juhul oleks vaja lihtsalt palgata kogenud „liikluse“ korraldaja, kes suunab energeetikavaldkonnas osalejad sinna, kuhu nad ise tahavad jõuda. Seda nimetatakse majanduse iseregulatsiooniks, kus majandus areneb selles osalejate suva järgi. Eesti on sellest faasist väljunud ja reguleerib mitmeid valdkondi. Riigi arengu suunamine-reguleerimine sisaldab kahtlemata väga suuri riske. Riskid on väiksemad, kui kõige üldisemad eesmärgid on õigesti püstitatud.

Üldistematest eesmärkidest

Demokraatliku riigina on Eestis kõrgeima riigivõimu kandja rahvas ja riik on rahva-, mitte riigikeskne. Rahvas valib oma esindajad ja kaitseb nende kaudu eelkõige oma rahvuslikke huvisid, mille üks tahke on omariikluse säilitamine. Ajaloost on teada palju näiteid riikide majanduslikku sõltuvusse langemisest, mis võib osutada lühikeseks vaheetapiks poliitilisse sõltuvusse langemise teel.

Ilma majandusliku iseseisvuse kindlustamiseta jääks meie põhiseaduses deklareeritu Eesti iseseisvuse ja sõltumatus aegumatus ning võõrandamatus kohta tühipaljaks sõnakõlksuks. Eesti julgeolekupoliitika alus on põhiseadusest tulenev ülesanne tagada kõigi sisemiste ja välispoliitiliste vahenditega demokraatliku Eesti riigi püsimine. *Eesti vabariigi julgeolekupoliitika alustes* (RT I 2001, 24, 134) peetakse majanduslikeks riskiteguriteks sõltuvust gaasi ja vedelkütuse impordist ja ühendatust Venemaa elektrisüsteemiga.

Euroopa Liidu *Energiaharta* tunustab riikide suveräänsust koos suveräänse õigusega oma loodusvaradele. Energeetika seisukohalt on oluline koht Eesti loodusvaradel ja -ressursidel, mis on põhiseaduse järgi rahvuslik rikkus, mida tuleb säästlikult kasutada. Samas suurendab selle rikkuse kasutamine riigi varustuskindlust ja aitab vähendada riske riigi suveräänsusele. Eriti tähtis on kasutada taastuvaid loodusressursse halvamata nende taastuvusvõimet.

Energeetika arenguga seonduvate uute riiklike dokumentide hindamist jätkame varustuskindluse (loe: suurema majandusliku sõltumatus tagamise) seisukohast.

Arengukava

Eestis on valmimas teine kütuse- ja energiamajanduse pikaajaline riiklik arengukava, mis on koostatud aastani 2015, visiooniga kuni 2030. Sellesse on kirjutatud, et arengukava vaadatakse üle juba 2005. aastal, sisuliselt kaks aastat pärast selle oletatavat kinnitamist Riigikogus. Euroopa Liit tegi oma vastava arengukava aastateni 2008...2012, s.o. keskeltläbi aastani 2010, nagu ka meie esimene arengukava. Euroopa Liitu suundumise eelõhtul on Eesti pikemaks venitatud lõpptähtajaga arengukava veidi desorienteeriv, kuid ilmselt siseriiklikult vajalik, et juhtida tähelepanu kõrvale esimeses arengukavas aastaks 2010 võetud kohustuste ilmsest täitmatajäämisest.

Esimeses arengukavas kavandati taastuvenergiaallikate ja turba kasutamise osatähtsuse suurenemine 2/3 võrra aastaks 2010 võrreldes aastaga 1996 (tabel, rida 1). Samaaegselt kavandati vähendada põlevkivi osatähtsust aastaks 2010 võrreldes 1995. aastaga u. 1/5 võrra (62-lt 47...50%-ni, keskmiselt 20 %, mis võrdub 24 PJ-ga), olukorras kus primaarenergia

Tabel 1. ARENGUKAVADE VÕRDLU
Table 1. COMPARISON OF DEVELOPMENT PLANS

Esimene arengukava. The first development plan (RT II 1998, 19, 295)	Uus arengukava. A new development plan (http://www.mkm.ee/dokumendid/Kytuse_ ja_energiamajanduse_ arengukava.doc)	Keskkonnamõju*. Environmental Impact (http://www.mkm.ee/dokumendid/Kytuse_ ja_ en_ majanduse_ arengukava_ strateegiliste_ keskkonnamõjude_ hindamise_ aruanne.doc)
1. Kavandatakse taastuvate energiaallikate ja turba kasutamise osatähtsuse suurenemine 2/3 võrra aastaks 2010 võrreldes aastaga 1996. (2/3 tähendab 19 PJ – R.V.)	Eesti riiklikuks eesmärgiks on saavutada aastaks 2010 taastuvelektri osakaal 5,1% brutotarbimisest. (2001. a. $18,1 \times 0,051 = 0,92$ PJ – R.V.)	Olmejäätmeid saab samuti vaadelda taastuva kohaliku kütusena.
2. Soodustatakse investeeringute tegemist turba ja puitkütuste tootmise arendamisse. Nende kütuste baasil kavandatakse elektri ja soojuse koostootmist, lähtudes kohalike ressursside otstarbekast kasutamisest.	Riigi kütusepoliitika kujundamisel lähtuda kodumaiste ja eelkõige taastuvate kütuste osatähtsuse tõstmise vajadusest energiabilansis, arvestades samas majandusliku ratsionaalsuse ning varustuskindluse printsiipi.	Eesti riik ei ole siiani loodetud aktiivsusega sekkunud energiabilansi struktuuri ümberkujundamisse, saavutanud taastuvate energiaallikate kasutamise murrangulist suurenemist.
3. Turba, biokütuste ja teiste taastuvate energiaallikate majanduslikult põhjendatud rakendamine energia tootmisel.	Suurendada tähelepanu taastuvate energiaallikate rakendamisele (järgides majandusliku ratsionaalsuse printsiipi).	Tuleb vältida maagaasi tarbimise hüppelist kasvu, puidu ja puidujäätmete kasutamise kiiret tõusu jätkusuutliku ressursi piirini, aga ka turba kasutamist üle selle taastuvuse piiri.
4. Kodumaiste kütuste eeliskasutuse stimuleerimine: on vaja kaaluda maagaasi maksustamist riigi julgeolekuvarude loomiseks, mis soodustaks ka kohalike energiavarude, eeskätt puidu ja turba kasutamist. Kütuste ja energia tootmise ning kasutamisega seotud ressursi- ja saastemaksud ning nendega maksustamise kord revideeritakse enne aastat 2000 Euroopa Liidu direktiive ja kohalike kütuste eeliskasutust silmas pidades. Soodustada taastuvate energiaallikate kasutamise laiendamist maksusoodustuste rakendamisega nii vastavatele investeeringutele kui nende baasil energia tootmisele.	Turvas on konkurentsivõimeline kohalik kütus väikeenergeetikas (katlamajades ja väikestes koostootmisjaamades). Aastatel 2003–2006 on prioriteetsed tegevused: kütuse- ja energiasektorit mõjutavate maksupõhimõtete analüüs ning fikseerimine. Kütuste hinnad on otseses sõltuvuses riigi aktsiisipoliitikast.	Eesti energeetika on kavas muuta keskkonnamaksude abil isereguleeruvaks süsteemiks. Maksudega saab reguleerida muuhulgas keskkonnamõju vähendamist, hajutatud tootmise printsiibi rakendumist, koostootmise laiemat levikut, kohalike kütuste kasutamise laienemist jms. Näiteks kütusemaksust võiks vabastada turba, puidu ja teised biokütused, mida kasutatakse tööstuslikult või elektri tootmiseks. 50 % ulatuses võiks vabastada koostootmisjaamades kasutatava turba, puidu või muu biokütuse. Oluline on fossiilsete kütuste maksustamise saavutamine. Süsinikumaks (CO ₂ -maks) ei puudutaks taastuvaid energiaallikaid ja turvast.
5. Kuigi põlevkivi osatähtsus energiabilansis hakkab seoses uute efektiivsete põletustehnoloogiate kasutamise ja energiajaamade rajamisega langema, võimaldab see kodumaine kütus koos turba ja puiduga tagada elektritootmise sõltumatust impordist ja aidata kaasa vedelkütuse strateegilise varu loomisele kodumaise põlevkiviõli tootmise kaudu.	Kohalike tootmisvõimsuste amendumise tõttu tuleb pärast 2015. a. sõltuvalt elektritarbimise arengust, hakata ehitama uut suurt kondensatsioonielektrijaama. Võimalikud kütused niisuguse jaama tarbeks on maagaas, põlevkivi, kivisüsi või tuumkütus. Muud võimalused, näiteks: põlevkivi segamine taastuvate kütustega (hakkpuit, jäätmed jt.), kivisöega ning gaasiga (maagaas ja põlevkivigaas).	Põlevkivienergeetika on senini taganud Eesti varustatuse elektrienergiaga, kuid selle edasine saatus oleneb aina enam säästvalt kasutatava põlevkivivaru suurusest, kaevandamisest ja elektrijaamade vananenud põhiseadmete seisukorrast. Ka põlevkivielektrijaamade rekonstrueerimise tegelik vajadus ja ulatus on sõltuvuses määratletavast põlevkivi osatähtsusest Eesti riigi elektrienergia edasises bilansis.

* Kütuse- ja energiamaajanduse pikaajalise riikliku arengukava ja selle strateegilise keskkonnamõju hindamise programm

vajadus Eestis kas jääb samale tasemele või tõuseb vähesel määral. Me kasutame siin ja edaspidi sõnaühendeid *taastuvenergiaallikad ja turvas*, nagu seda tehti esimeses arengukavas. Seega vastandame turba, mis Eesti oludes on looduslikult taastuv, teiste taastuvkütustega (autori seisukoht turba kui taastuva kütuse kohta pole muutunud, vt. näiteks, Veski, 2001, *Taastuvenergiaallikate...*, 2002).

Arengukava kontrollaastal 1995 kasutati põlevkivi ja põlevkiviõli soojus- ja elektrienergia tootmiseks (miinus eksport) ning põlevkivi ja -õli energia lõpptarbimises kokku 114,7, aastal 2000 aga 94,6 PJ, s.o. 20,1 PJ ehk 17,5% vähem.

On oluline märkida, et taastuvenergiaallikate ja turba kasutamise kavandatud kasv aastaks 2010 oli esimeses arengukavas võrreldes 1996. aastaga 19 PJ, põlevkivi kasutamise vähendamine aga 24 PJ. Seega on arengukavva sisse kodeeritud varustuskindluse vähenemine riiklikul tasandil 5 PJ võrra! Seda ettekavandatud kodumaiste energiaallikate vähendamise kavandamist tuleb vaadata arengukava ühe vast kõige suurema põhipuudusena.

Tegelikult vähenes ka küteturba ja -puidu kasutamine 27,5-lt kuni 22,1 PJ-ni ehk nelja aastaga 5,4 PJ. Seega esimese arengukava toimimise esimesel kolmandikul vähenes kodumaiste kütuste kasutamine kokku 25,5 PJ ehk 17,9%.

Uus arengukava annab aastatel 2003...2008 Eesti elektri ja soojuse tootmiseks kasutatava puidu majanduslikuks potentsiaaliks primaarenergia sisalduse järgi 20,6 PJ/a, turbal aga kasutamata aastakvoodiks arvatuna primaarenergiale 18,87 PJ (5,24 TWh). Praegu toodetakse turbast 0,19 PJ elektrienergiat aastas, vaadata soodustuste puudumisele.

Uue arengukava puuduseks on, et eelmises lõigus toodud puidu ja ka turba suure majandusliku potentsiaali juures on arengukavas võetud ainsaks siduvaks kohustuseks Euroopa Liidu kontrollarv aastaks 2010 taastuvelektri osakaalu tõstmine 5,1 %-ni brutotarbimisest. 2001. aastal oli elektrienergia lõpptarbimine 18,5 PJ (Eesti..., 2002), lihtne arvutus ($18,1 \times 0,051 = 0,92$ PJ) näitab, et see on vaid 0,92 PJ. Võrreldes varasema arvuliselt määrat-

letud kohustusega 19 PJ (tabel, p. 1), on tegemist ilmse tagasiminekuiga taastuvenergiaallikate kasutamise kavades.

Seega on veel kehtiv arengukava dokument, mis kutsub üles taastuvenergiaallikaid senisest 2/3 (19 PJ) võrra enam kasutama, samas kui kasv pole saavutatud, veelgi enam, neid kasutatakse senisest vähem. Pole ka kedagi otseselt süüdistada, kuna arengut tagavate mehhanismide asemel kirjutati arengukavva sisse soovitusi.

Üks uue arengukava koostajatest avaldas *Kütuse- ja energiamajanduse pikaajalise riikliku arengukava ja selle strateegilise keskkonnamõju hindamise programmi* avalikul arutelul 29. jaanuaril 2003 mõtet, et arengukavad ongi sisuliselt prognoosid. Meie arvates tuleks neid sel juhul ka prognoosideks nimetada.

See, et arengukava pole pelgalt prognoos, saab selgeks, kui kas või põgusalt lugeda *Eesti metsanduse arengukava* (RTI, 26.11.2002, 95, 552). Selles tuuakse ära tegevused, teostamise perioodid, vastutajad ja eeldatav eelarve.

Elektrituruseadus

Arengukavas ja uue arengukava keskkonnamõju hinnangus kasutatakse termini *taastuvkütus* kõrval veel *biokütus*. Seadusena vastu võetud Elektrituruseaduse eelnõus 1157 SE III₁, mis oli Riigikogus kolmandal lugemisel 11. veebruaril 2003 määratletakse (§ 57, 1 ja 2), et Elektrituruseaduse tähenduses on taastuvad energiaallikad vesi, tuul, päike, laine, tõus-mõõn, maasoojus, prügilagaas, heitvee puhastamisel eralduv gaas, biogaas ja biomass. Edasi selgitatakse, et biomass on põllumajanduse (sealhulgas taimsete ja loomsete ainete) ja metsanduse ning nendega seonduva tööstuse toodete, jäätmete ja jääkide bioloogiliselt lagunev osa ning tööstus- ja olmejäätmete bioloogiliselt lagunevad komponendid.

Turvas taastuvkütuste määratluse alla ei mahtunud. Juhime sellele tähelepanu sellepärast, et esimeses arengukavas (tabel, tulp 1) ei olnud turvas taastuvkütusena määratletud, kuid selle kui kohaliku kütuse kasutamist kavandati oluliselt tõsta. Uue arengukava eelnõus arvatakse pigem, et

turvas on niigi väikeenergeetikas konkurentsivõimeline kohalik kütus. Uue arengukava keskkonnamõju selgitajad aga peavad turvast taastuvkütuseks (tabel, rida 4), mida ei tuleks kasutada üle taastuvuse piiri (rida 3).

Dokumendis *Taastuvate energiaallikate ja turba rakendamise riiklik programm aastani 2010 (projekt)*, mis oli uue arengukava koostamisel üheks lähtedokumendiks, selgitatakse samuti taastuvenergiaallikate mõistet. Nende hulgas eristatakse *taastuvaid kütuseid, päikese-, tuule, vee- jne energiat tingimusel, et nende kasutamine ei põhjusta loodusliku tasakaalu muutumist*. Kahjuks ei täpsustata, mida mõista loodusliku tasakaalu all. Sellise mõiste sisseviimine olukorras, kus inimühiskond pole võimeline eksisteerima ilma loodust mõjutamata, ähmastab ka eelnevat definitsiooni tervikuna.

Toome juba viidatud dokumendi põhimääratluse: *Taastuvate kütuste hulka kuuluvad biomass ja selle töötlemise produktid, sh. puitkütused (halupuud, hakkpuit, puukoor, saepuru, jm), puidupõhised kütused (puidupelletid ning -briketid, must leelis jm), põhk, energiahein ja muu põllumajanduslikult energia saamiseks toodetud või loodusliku taimse päritoluga biomass või selle väärindamise produktid (pelletid, briketid), biomassi või muu orgaanilise massi (nt. kanalisatsioonivete muda) käärinisel tekkivad põlevad gaasid, biomassi keemilisel või termilisel ümber töötamisel saadud vedelkütused (bioetanool, biodiisell, bioõlid)*.

Viidatud lähtedokument vaatleb tinglikult ka **aeglaselt taastuvaid kütuseid**: *Tinglikult loetakse taastuvate kütuste hulka keskkonna seisukohalt mitteprobleemseid põlevaid jäätmed, näiteks olmeprügi, osa orgaanilise päritoluga tööstusjäätmeid jne. Koos taastuvate kütustega vaadeldakse turbakütuseid (frees- ja tükkurvas, turbabrikett jm), mida loetakse aeglaselt taastuvateks kütusteks, kusjuures nende kasutamise stimuleerimisel rakendatavaid meetmeid käsitletakse taastuvate energiaallikate vastavatest meetmetest sõltumatult*.

Mõiste *aeglaselt taastuvad kütused* on leidnud kasutamist ka mõnel teisel maal, et hoiduda kõrvale ebaumugavast seisukohavõtust. Eriti siis,

kui eeldatakse, et otsus ei pruugi kellelegi (Euroopa Liidus) meeldida. Aeglaselt taastuv kütus on samasugune nonsens, kui natukene rase naine. Natukene rase naine on ikkagi rase ja kui turvast kasvab meie silme all juurde, on ta ka taastuv. Nii turvas kui ka puitkütused, kui neid kasutada üle taastuvuse piiri, ei ole seda piiri ületavas koguses enam taastuvad. Kui turvast kasutada aastakümnete jooksul üle taastuvuse piiri, siis saab see ka ükskord otsa, nii nagu juhtus enamuses Euroopa riikides. Ka Eestis on see oht loomulikult olemas. Seega on mure turbavarude ammendumise suhtes mõisteta.

Samas jätkuks turvast senise kaevandamistempo kohaselt juurdekasvu arvestamata 850 aastaks, maavaravaru bilansis arvel olevat turvast isegi 1520 aastaks. Kuna turvast kasvab juurde, ei ole vaja karta, et varud niipea ammenduksid. Olulisem on jälgida metsaraie mahtu, sest ilma juurdekasvu arvestamata jätkub puitu prognoositud raie mahu 9,64 mln. tm/a. vaid 37 aastaks (lähemalt sellest, Veski, 2002).

Nii puit kui turvas on bioloogilise päritoluga kütused, teisiti öeldes biokütused, olenemata sellest, kas neid kasutatakse taastuvuse piires, sellest vähem või rohkem.

Kas on mõtet taastuvkütuste määratlust siduda biomassi juurdekasvu kiiruse või saagi koristamise sagedusega? On niigi selge, et nn. „kiiresti taastuva“ puitkütuse biomassi saab uuesti „koristada“ pärast aastakümnete möödumist, põhu ja energiaheina oma iga aasta, vetikate biomassi mitu korda aastas. Selle järgi oleks põhk ülikiirelt ja vetikad plahvatuslikult taastuvad loodusvarad. Sisuliselt on need kõik samamoodi taastuvad, kui veidikene rase naine on rase.

Tundub, et turba ebamäärane positsioon kütuste hulgas põhjustas ka enne Elektrituruseaduse vahetut vastuvõtmist teatud pinnavirvendusi Riigikogu majanduskomisjonis (23. jaanuar 2003, protokoll nr. 139), kui tehti ettepanek muuta § 58 lõige 7 lõigeteks 7-9 ja sõnastada järgmiselt: (8) *Kui energiat toodetakse soojuse ja elektrienergia koostootmise režiimis kombinieritult nii taastuvast energiaallikast kui küteturbast ning taastuva energiaallika osakaal on seejuures vähe-*

malt 30 protsenti, võib tootja sellisel viisil taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia müüa käesoleva seaduse §-s 59 nimetatud ostukohustust kasutades. Nii saaks taastuvale energiaallikale praeguse taastuvuse määrangute juures juurde lisada 70 % turvast.

Riigikogu 29. jaanuari 2003 stenoogrammi kohaselt rääkis majandus- ja kommunikatsiooniminister Liina Tõnisson, et küteturbale sooduskemide rakendamisel ei tohi minna vastuollu Euroopa Liidu õigusruumiga ning teisalt ei tohi me ka antud mänguruumis luua tingimusi, mis annavad elektriturule valesid signaale. Samas aga arvas minister, et küteturbale küsimuse juurde tullakse lähiaegadel tagasi, sest turvas on kindlasti Eestis arvestatav ressurss.

Veidi varem, kaugkütte seaduse eelnõu esimesel lugemisel Riigikogus 6. novembril 2002, rääkis Mihkel Pärnoja turbavarude taastumisest. Ühelt poolt ta väitis, et *teatavasti ei peeta turvast taastuvaks energiaallikaks, lähtudes nendest kriteeriumidest, mida selle mõiste rakendamisel silmas peetakse.* Ta märkis kriteeriumide all, et turba seonduva tegevuse asjatundjad olevat väitnud, et *kui turbasoo kaevandatakse turbast tühjaks ja kraavi otsad tehakse lahti ehk lastakse sinna vesi sisse, siis olenevalt sellest, millised on looduslikud tingimused, taastub turbavaru selles kohas 3000... 10 000 aasta jooksul.* See toimub tunduvalt kiiremini kui fossiilsete kütuste puhul. Teisalt aga väitis Pärnoja, et *praegu tekib Eestis turvast ajaühikus juurde rohkem, kui teda samas ajaühikus kaevandatakse.* Nii et üle Eesti võttes võiks öelda, et turba tekkimise kiirus ületab praegu turba tarbimise kiiruse.

Samasugust loogilist lähenemist kasutavad ka metsamehed, et põhjendada, miks Eestis tuleks puitu senisest enam raiuda, ka lageraiena, kuna kuskil mujal üle Eesti kasvavad puudpõõsad seovad samas ajaühikus arvatavasti enam süsinikku, kui raiutud puud seda sisaldavad.

Miks siin nii palju taastuvusest? Ikka selle pärast, et pole vist ühtegi riiklikku dokumenti, kus see mõiste poleks leidnud väärkasutust või sellega seonduvad mõisted lootusetult segi aetud (Veski, 2001 ja 2002). Kas

juhused? Võib-olla mitte, kuid ei saa väita, et segaduse tekitamine oleks olnud koostajate või nõuandjate eesmärk. Veel eelnõu variandil 1157 SE I (§59, p. 2) tekkis (soodustus) ostukohustus vaid siis, kui *elektrienergia on toodetud taastuvatest energiaallikatest ilma sünteetilisi aineid lisamata ja neid põletamata ja muid käesoleva seaduse kohaselt taastuvaks mitteolevaid energiaallikaid kasutamata.* See formuleering sai üldsuse surve muudetud, milles osales ka käesoleva kirjutise autor.

Äraunustatud jäätmed

22. jaanuaril 2003 algatati jäätme-seaduse eelnõu 1299 SE I. Selle § 13 (4) nimetab jäätmete taaskasutamise ja taaskasutamismoodustena nende energiakasutust, kus põletuskõlblikke jäätmeid kasutatakse energia tootmiseks nende põletamisel eraldi või koos muude jäätmete või kütusega, kasutades ära tekkinud soojust. Seejuures (punkt 5) jäätmete taaskasutamismoodus võib hõlmata üht või mitut taaskasutamistoimingut.

Jäätmete energiakasutusele eelistatakse nende ringlussevõttu toormena või materjalina (§ 27, p. 2). Kui aga põletamine on vältimatu, loetakse jäätmepõletustehaseks jäätmekäitluskohta, kus toimuvad protsessid hõlmavad nii jäätmete vahetut põletamist oksüdatsiooni teel kui ka muid termilisi protsesse, nagu pürolüüs, utmine, gaasistamine või plasma protsessid, juhul kui termilistes protsessides tekkivad ained järgnevalt põletatakse (§ 32, p. 1), olenemata kas saadud soojusenergiat kasutatakse või mitte.

Jäätmeseaduse eelnõu ise ei sisalda sätteid selle kohta, kas jäätmete töötlemist tuleb soodustada või mitte. Energiaseadus näeb ette soodustused, kui jäätmeid (§ 28¹ loetleb jäätmegaasi või jäätmematerjali) kasutatakse elektrienergia saamiseks. Arengukava § 4, p. 9 nägi ette suurendada vähemsoodustavate kütuste (maagaas), samuti taastuvenergiaallikate ning põlevate jäätmete kasutamist. Uus arengukava jäätmeid energeetilise toormena ei vaatle, küll aga vaadeldakse seda võimalust selle keskkonnamõju hindamisel: *olmejäätmeid*

Keskkonnafoorum 2003

26. veebruaril toimus TTÜ peahoone aulas Eesti Avaliku Halduse Instituudi (EAHI), Hendrikson & Koning Tallinna Tehnikaülikooli ühis-korraldamisel laiale auditoriumile mõeldud *Keskkonnafoorum 2003* teemal *Keskkond ja kodanik: keskkond era- ja ühishuvide vastuolude objektina*. Foorumi avasid president Arnold Rüütel (pildil) ja TTÜ rektor Andres Keevallik. Vastuolusid vaadeldi kolmes sessioonis Euroopa, Eesti ja kodaniku tasandil. Kuulati ettekandeid ja diskuteeriti. Üritust juhtisid Ainar Ruusäär (BNS), Sulev Valner (Maaleht) ja Heikki Kalle (Hendrikson & Ko). Käesolev kirjutus on tehtud selleks, et ärgitada huvi ettekannete vastu, mis käsitlesid Euroopa Liidu nõudeid Eesti keskkonnale (Jaan Pärn, TÜ), vee-majanduskavasid (Enn Loigu, TTÜ), majanduskasvu ja ressursikasvu

Vabariigi President Arnold Rüütel foorumit avamas.
The President of the Republic Arnold Rüütel opening speech at the Environmental Forum

Rein Veski foto

lahushoidmise võimalikkust (Valdur Lahtvee, ERL), keskkonnateadlikkust ja säästva arengu põhimõtteid (Ivar Puura, TA LK), kodaniku võimalusi mõjutada keskkonnaressursi kasutamist (Olavi Tammemäe, SEI) ning Narva e-kogukonna projekti (Kristjan Piirimäe, Hendrikson ja Ko). Ettekanded on üleval EAHI koduleheküljel (<http://www.eahi.ee/foorumid/foorum.php?fid=43>).

TUULI KEERBERG

EAHI konverentside projektijuht
tuuli.keerberg@eahi.ee

saab samuti vaadelda taastuva kohaliku kütusena. Elektrituru seaduses on jäätmetele Energiaseaduses ette nähtud soodustused välja unustanud.

Euroopa Liidu seadusandluses vaadeldakse jäätmeid koos taastuvenergiaallikatega, kuid samas pole täit selgust, millised soodustused langevad nende energeetikas kasutajatele osaks. Pealegi ei peeta ka seal jäätmete lihtviisilist põletamist otstarbekohaseks.

Probleemi ees on ka need teadusasutused ja ettevõtted, kes kavandavad taastumatutest lähtematerjalidest pärit tahketest jäätmetest näiteks vedelkütuste või kemikaalide valmistamist. Jäätmed on ju tegelikult sel juhul vaadeldavad kohaliku kütusena või vedelkütuste valmistamiseks sobiva kohaliku lähtematerjalina. Kohaliku tooraine kasutamist energeetika toormena või lähtematerjalina saab vaadelda energia varustuskindluse tõstmisena.

Kokkuvõte

1. Kehtiv ja kavandatav energeetikaalane seadusandlus soodustab sõnades taastuvenergiaallikate ja jäätmete kasutamist, kuid ei loo majan-

dusmehhanismi nende majanduslikult põhjendatud kasutuselevõtuks.

2. Senine seadusandlus on suunatud kodumaiste kütuste kasutamise vähendamisele. Põlevkivi osatähtsuse kavandatavat vähendamist tuleks tasakaalustada teiste kodumaiste energiaallikate ja jäätmete soodustatud kasutuselevõtmisega.

3. Energeetika arengukavad ja vastav seadusandlus tuleks koostada selliselt, et Eesti varustuskindlus ei väheneks.

4. Vedelkütuste varustuskindluse tagamiseks tuleks koostada riiklik programm, milles nähakse ette uurimis- ja rakendustööd põlevkivi ning teiste kodumaiste tahkekütuste, põlevjäätmete ja põllumajanduskultuuride ning -jäätmete töötlemiseks kütte- ja mootoriõlideks.

Tänuavaldus

Autor tänab Eesti Teadusfondi, kelle antud grandid nr. 5360 raames toimus sama teemaga seonduvate seadusaktide sisu kriitiline läbitöötamine eesmärgiga leida võimalus saada soodustusi taastuvkütuste ning põlevjäätmete uurimis- ja rakendustöödele.

Kirjandus:

1. Eesti energeetika 2001. Estonian Energy 2001. (2002) Tallinn, 55 lk.
2. Taastuvenergiaallikate majanduslikult põhjendatud rakendamine energia tootmiseks (2001) Majandusministeeriumi Taastuvenergeetika Nõukogu ettekanne. Tallinn: 45. (Käsikiri), <http://www.tuuleenergia.ee/lehed/arengukavad.html>
3. Veski R. (2001) Teadus ja seadus kütuste klassifitseerimisest. – Keskkonnatehnika, 2, 22–25.
4. Veski, R. (2002) Taastuvenergiaallikad ja Eesti rahvuslikud huvid. – Rmt.: Taastuvate energiaallikate uurimine ja kasutamine. Kolmanda konverentsi kogumik. In: Investigation and Usage of Renewable Energy Sources. Third Conference Proceedings. Peatoimetaja/Editor-in-chief V. Tiit. Tartu, 22–34. (Summary: Renewable energy sources and Estonian national interests 33–34)